

אינו ראוי לאכילה אלא על ידי תיקון באור [כגון אגוזים-המרים גדולים] – מחלוקת תנאים. וכן אם לא נגמר פריו וראוי לאכלו על ידי תיקון [כגון כפניות, וכן שקדים המרים קטנים] – מחלוקת תנאים. אבל פרי שאינו מתבשל לעולם – לדברי הכל חייב ע"י תיקון, שזהו גמר פריים [כגון כפניות דקלים זכרים. וצריך לחלק בין זה לשקדים המרים הגדולים].

פירוט דיני השקדים לענין מעשר – בחולין כה.

מט. הזרעים והירק של פול, שעורה, תילתן, שחליים וגרגר, האם חייבים בתרומות ומעשרות?

הפול והשעורה והתילתן; זירען חייב במעשר וירק שלהם פטור, ואפילו זרעם בשביל הירק ולא לצורך הזרעים – בטלה דעתו אצל כל אדם [ומשמע בגמרא שאפילו יש מקום אחד שרגילים לזרעם בשביל הירק, בטלה דעתם].

השחליים והגרגר; זרעם לירק (ולא לזרע, שחשב להשליך הזרע לאשפה או לבהמה וכד'. ע' חזו"א מעשרות א,י) – מתעשרים ירק וזרע. זרעם לזרע – מתעשרים זרע וירק. [זרע הגרגר היו שוחקים אותו ומטבילים בו את הצלי (ואפילו להאכל בעינו הוא ראוי. תוס') – לפיכך חייב במעשרות].

פרשו התוס' והרשב"א ועוד: אם זרעם לזרע, הרי הוא העיקר והחשוב, הלכך הולכים בו אחר שלישי גידולו כזרע, אפילו בא לאכול הירק, וגם אין להפריש מן הירק על הזרע שבכלל מן הרע על היפה' הוא. ואם זרעם לירק – דינם כירק לילך אחר שעת לקיטה, ואין לעשר מן הזרע על הירק.

והריטב"א כתב שמסתבר שענין 'רע' ו'יפה' אינו תלוי בדעתו.

דף כט

- ג. א. מהו שיעור עירוב במאכלים ובמשקים השונים?
- ב. האם אכלים שונים מצטרפים לעירוב?

א. שיעור עירוב – מזון שתי סעודות (כדתנן במעילה יז: ובכלים יז,יא). דברים שדרכם להאכל בפני עצמם – כדי לאכלם בפני עצמם בשתי סעודות. דברים שדרכם ללפת בהם מאכלים אחרים – כדי ליפות לשתי סעודות (רב יהודה אמר שמואל). וכן דברים שמקנחים בהם הסעודה – כדי שיעור שרגילים לקנח בהם שתי סעודות (רש"י ועוד); כל מאכל לפי חשיבותו ורגילותו.

[בעירובי תחומין, שיעור 'שתי סעודות' הוא לכל אחד ואחד. ובעירובי חצרות, שיעור זה אמור לכל בני החצר או המבוי בזמן שהם מרובים, אבל למועטים די כגרוגרת לכל אחד ואחד (כדלהלן פ:). ויש אומרים שבמשקים צריך רביעית לכאו"א אף במרובים (ראב"ד), והרשב"א לא נקט כן (ע' עבוה"ק בית נתיבות ד, ריטב"א, רמב"ם א,יא. וכ"ה באו"ח שסח ובאה"ל שפו,ז)].

ושיערו חכמים המאכלים השונים; כשות, ירק של 'קליא', פולים לחים – כמלא היד (כדבר יחיאל). חזיו – כאגודת האיכרים (רבה בר טוביה בר יצחק אמר רב). תפוחים (= תפוחי יער. וי"מ תפוחים רגילים) – בקב (רב נחמן). תמרים – לא פחות מקב (רב יוסף, כפירוש התוס'. ואביי דחה ראייתו. אבל דברי רב יוסף קיימים. רשב"א). ביצים חיות – שתים (רנב"י בשם 'סיני'. ל).

לפי מה שמסר גורסק בר דרי בשם רב מנשיא בר שגובלי בשם רב, מערבים בליטרא (= לוג. רש"י) ירק ועשרה אגוזים (י"ג: חמשה), וחמשה אפרסקים ושני רמונים ואתרוג אחד. ולדברי רב יוסף לא אמר זאת רב

וכמה פוסקים הביאו דברי גורסקי). לדברי רב יוסף בשם רב, מערבים במנה דבילה ובחצי לוג יין וברביעית שמן – כתנא קמא. [ולרבי עקיבא במחצה מאותם שיעורים; פרס דבילה, רביעית לוג יין, שמינית שמן]. ואמרו שיין מבושל שמלפתים בו את הפת – שיעורו בפחות; כדי לאכול בו הפת (כדברי רבי שמעון בן אלעזר). חומץ – כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק / ירק הנאכל בשתי סעודות (שתי לשונות בדברי רב גידל אמר רב. באו"ז נקט כלשון שניה; לתבל ירק או בשר הנאכל בשתי סעודות עם הפת. והמ"מ (א,י) כתב בדעת הרי"ף והרמב"ם כלשון ראשונה. וע' חו"ב). זיתים ובצלים [אמהות] – כדי לאכול בהם מזון שתי סעודות. שכר – הסיקו שמערבים בשתי כוסות (שכל אחת רביעית הלוג. רש"י). שתית – כשיעור שני תרוודים (רב אחא בר פנחס). קליות – שתי מידות מסוימות של פובדיתא (אביי). בשר חי (מליח. רשב"א. וי"מ חי ממש. וצ"ע לדינא. ע' חו"ב) – כדי לאכול הימנו. בשר צלי (י"מ עפ"י הירושלמי: צלי ואינו צלי. עריטב"א); רבה אמר כדי לאכול בו ורב יוסף אמר כדי לאכול הימנו (שנאכל בפני עצמו ואינו ליפתן). הלכה כרבה (רי"ף).

ב. כל האכלים מצטרפים לכדי מזון שתי סעודות. סבר רב יוסף לומר שצריך סעודה אחת מכל סוג. אמר לו רבה: אפילו למחצה לשליש ולרביע.

לדעת הרמב"ם, הדין כן גם בשיתוף מבוואות כמו בעירובי תחומין, והראב"ד סובר שבשיתוף שהוא לאנשים הרבה, אין אוכלים שונים מצטרפים.

דף ל

נא. א. מהו שיעור עירוב לחולה ולזקן ולרעבתן?

ב. אלו דינים נקבעו שיעוריהם לכל אדם לפי מה שהוא?

א. רבי שמעון בן אלעזר אומר: מערבים לחולה ולזקן [ולאסטניס. עפ"י תוספתא ו] כדי מזונו. ולרעבתן – בסעודה בינונית של כל אדם.

א. התוס' (ד"ה תרגומא) כתבו בתירוץ אחד שלדעת חכמים במשנתנו החולקים על סומכוס וסוברים שמערבים בדבר שאינו ראוי לו לאכילה הואיל וראוי לאחרים, שיעור העירוב נמדד לעולם באדם בינוני [וגם לתירוץ השני שאין לנו מקור לכך, נראה שבדבר שאינו ראוי לו אלא לאחרים, אפילו הוא חולה וזקן משערים באדם בינוני].

כיוצא בזה כתב בתורי"ד שרבי יוחנן בן ברוקא ורבי שמעון (במשנה פב:) חולקים על רבי שמעון בן אלעזר וסוברים שמשערים לעולם בשיעור קצוב, אף בחולה ובזקן.

ויתכן שכן היא דעת הטור (תט). וצ"ע לדינא (שפת אמת). ובספר המאורות הצריך עיון על הרי"ף והרמב"ם שלא הביאו דין חולה וזקן, ויתכן שסוברים כנ"ל (ע' רא"מ). ואולם האו"ז (קלא) הביא דין זה, וכן נראה הסכמת האחרונים להלכה (ע' או"ח תט, ז ובמשנ"ב).

ב. כתב הרי"ד: נראה שאפילו לרבי שמעון בן אלעזר שמשערים לחולה ולזקן לפי מזונו, בבריא משערים לפי שיעור קצוב, ואין אומרים הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו (וכ"מ במשנ"ב תט סק"ל בשם עבוה"ק).

ב. שנינו: יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם; מלא קומצו מנחה, ומלא חפניו קטרת (ביום הכפורים), והשותה